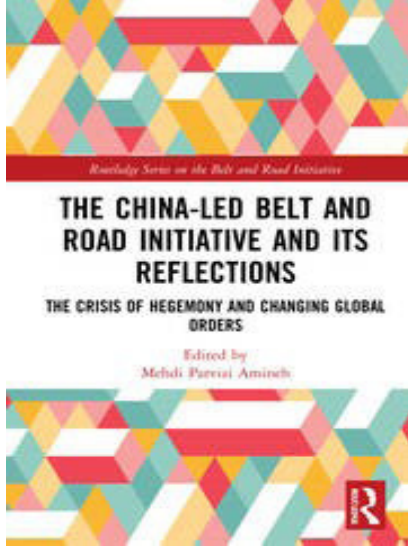

MEHDİ PARVİZİ AMİNEH, (ED.), ÇİN'İN KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ VE YANSIMALARI: HEGEMONYA KRİZİ VE DEĞİŞEN KÜRESEL DÜZEN, ROUTLEDGE, LONDRA 2023, 314 S.*

Mehdi Parvizi Amineh, (ed.), The China-led Belt and Road Initiative and Its Reflections: The Crisis of Hegemony and Changing Global Orders, Routledge, London 2023, 314 pgs.

Göktuğ ÇALIŞKAN**

Mehdi Parvizi Amineh'in editörlüğünde hazırlanan "Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ve Yansımaları: Hegemonya Krizi ve Değişen Küresel Düzen" adlı eser, 314 sayfadan oluşmaktadır.

Amineh, Amsterdam Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler eğitimi almış ve aynı üniversitede 1998 yılında doktorasını tamamlamıştır. Amineh'in çalışma alanları, Orta ve Doğu Asya ile Çin, Avrupa Birliği (AB) ve Ortadoğu bölgelerinde yoğunlaşmıştır. Mevcut araştırmaları ise dört ana alana odaklanmaktadır: özellikle AB ve Çin ekseninde enerji güvenliğinin jeopolitik ekonomisi, Kuşak ve Yol Girişimi'nin politik ekonomisi kapsamında Çin'in dış ilişkileri, Orta-Doğu Asya ve Ortadoğu'da devlet, toplum ve uluslararası ilişkiler ve son olarak siyasallaşmış İslam'ın kökenleri, gelişimi ve yerel/küresel etkileri de dahil olmak üzere İslam ve modernitedir.

Amineh, Hollanda Amsterdam Üniversitesi Amsterdam Sosyal Bilimler Araştırma Enstitüsü'nde Kıdemli Öğretim Üyesi ve araştırmacı, Hollanda Leiden Üniversitesi Uluslararası Asya Çalışmaları Enstitüsü'nde Kıdemli Araştırma Görevlisi ve aynı enstitüde Asya Enerji Programı Program Direktörü olarak görev yapmaktadır.

* **Geliş Tarihi:** 03.04.2023

Kabul Tarihi: 05.05.2023

** Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, e-posta: goktug.caliskan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2189-7550.

Bilindiği üzere, tarihteki en büyük küresel yatırım projelerinden olan Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) yoğun bir araştırma alanı haline gelmiştir. Amineh'in editörlüğünü ve yazarlığını yaptığı söz konusu bu kitap da çeşitli bölgesel, küresel ve yerel bağlamda KYG'nin neden ve sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Hollanda'daki Leiden Üniversitesi ile Çin'deki Çin Sosyal Bilimler Akademisi arasındaki ortak bir araştırma programının ürünü olan bu kitaptaki bölümler, önce genel ve soyut bir çerçeveye oluşturmakta ve ardından belirli ülke ve bölgelerin KYG kalkınma projeleriyle ilgili deneyimlerine odaklanmaktadır. Ayrıca enerji edinimine ilişkin bir bölümle KYG'nin Çin'in küresel rolünü nasıl etkilediğine dair bir bölüm de bulunmaktadır. Kitabın editörlüğünü de üstlenen Amineh giriş ve ilk iki bölümün yazarıdır. Amineh, kitabın ele almaya çalıştığı soruları şu şekilde ortaya koymaktadır:

1. Çin neden KYG'yi oluşturdu?
2. Çeşitli ülkelerdeki KYG projeleri nelerdir?
3. KYG, katılımcı ülkeleri nasıl etkilemektedir?

Sorulara verilen cevaplar esasında bölümlere göre ayrılmamış ve farklı bölümlerde muhtelif sorulara yönelik cevaplar bulunmaktadır. Çeşitli bölümler ilk soruyu, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hegemonyasının azaldığı bir ortamda ekonomik olarak gelişen Çin realitesi bağlamında ele almaktadır. Birinci bölümde Amineh, Çin'in bu ülkelerde nüfuz kazanmak istediği yönündeki neorealist cevabı reddetmektedir. Ayrıca bunun Çin'in kalkınmasının doğal bir sonucu olduğu yönündeki neoliberal cevabı da kabul etmemektedir. Bunun yerine, süreci küresel kapitalizmin Çin gibi devletler ve onların şirketleri üzerinde genişleme baskısı yarattığı bir jeopolitik ekonomi teorisiyle anlamlandırmaktadır.

MEHDİ PARVİZİ AMİNEH, (ED.), ÇİN'İN KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ VE YANSIMALARI: HEGEMONYA KRİZİ VE DEĞİŞEN KÜRESEL DÜZEN, ROUTLEDGE, LONDRA 2023, 314 S.

İkinci bölümde ise Amineh, hegemonyayı başarı için üç gereklilik olarak tanımlamaktadır. Bunlar; maddi kapasite, fikirler ve kurumlardır. Amineh, ABD'nin bu üç gereklilik konusunda da başarısız olduğunu ve bu sebeple düşüşe geçtiğini savunmaktadır. Bu noktada Çin'in kalkınması da iyi gitmekte olup Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi yeni kurumlar inşa etmektedir. Ancak fikirler konusunda Amineh, Çin'in ne kendi içindeki değişimleri ne de dünyadaki yükselen konumunu tam olarak meşrulaştıramadığını savunmaktadır. Bu sebeple Kuşak ve Yol Girişimi, kuruluş belgelerinde de görüldüğü üzere işbirliğine, kapsayıcılığa ve açıklığa vurgu yapılarak bu yönde atılmış bir adım şeklinde nitelendirilebilir.

Jin Song tarafından kaleme alınan üçüncü bölüm, Çin'in genişlemesinin ardındaki ekonomik tarihi ortaya koymaktadır. Song, 2008 yılına gelindiğinde Çin'in piyasa reformları ve ihracatı teşvik eden ekonomik kalkınma modelinin azalan işgücü arzı ve artan işgücü maliyetleri, verimliliğe zarar veren düşük özel yatırımlar ve düşük iç tüketim nedeniyle miadını doldurduğunu ileri sürmektedir. Song, bu eğilimlere karşı koymak için Çin liderlerinin bölgesel entegrasyon ve kalkınmaya yatırım yaparak ekonomiyi yeniden canlandırmak maksadıyla fazla sermaye ve üretim kapasitesini kullanmak için KYG'yi başlattığını savunmaktadır.

Yongzhong Wang, onuncu bölümde KYG'yi Çin'de bulunmayan önemli doğal kaynakları güvence altına almanın bir yolu olarak nitelendirmektedir. Editörün KYG projelerinin doğasına ilişkin ikinci sorusu ise oldukça açık olup; dördüncü bölümden itibaren beş bölüm ülke veya bölgelerle örneklendirilmiştir. Geliştirilen altyapı projeleri, ev sahibi ülkelerin ihtiyaçlarına göre değişmekle birlikte, büyük ölçekli altyapı veya enerji projeleri olma eğilimindedir.

Buna göre Jeroen van Wijk, Etiyopya'yla ilgili dördüncü bölümde Addis Ababa'daki projeler, Cibuti'ye giden bir demiryolu ve elektrik iletim hatları ile telefon ve internet kapsama alanının genişletilmesi tanımlanmaktadır. Beşinci bölümde Xu Tian, Batı Balkanlar'ı ve Avrupa Birliği'nin (AB) genişleme politikasına karşılık Çin'in KYG'sinin ne şekilde ilerlediğini okuyucuya yansıtmaya çalışmaktadır. Sonraki bölümde ise László Marác, Macaristan örneğini ele almaktadır. Yedi ve sekizinci bölümlerde ise Orta Asya, Ortadoğu ve Asya'da yapılan enerji projeleri ele alınmaktadır. Buna göre, sadece Kazakistan'da 51 proje bulunmaktadır. Orta Avrupa'da ise köprüler, otoyollar ve demiryolları öncelikli konumdadır. 8. bölümde İran, Kazakistan ve Türkiye örnekleriyle başlangıçtaki sorulara cevaplar verilmeye çalışılmaktadır.

KYG'nin ev sahibi ülkeleri nasıl etkilediğine ilişkin üçüncü sorunun yanıtı, her ülke farklı ihtiyaç ve zorluklar ve birbirinden farklı iç politikaya sahip olduğundan dolayı daha karmaşıktır. Yazarlar, KYG'ye ev sahipliği yapan ülkelerde projelerin kalitesi, yerel işgücünün kullanılmaması ve ülkelerin kendi kalkınma planlarıyla örtüşmemesi gibi konularda endişeler olduğunu belirtmektedir. Ancak genel olarak bu kitapta sunulan değerlendirmeler; Çin'in enerji, altyapı ve imalat alanlarındaki büyük yatırım ihtiyacını karşılamaya yardımcı olmasının faydalarını vurgulamaktadır. Ülkelerin Çin'e aşırı borç yükü altına girmeleriyle ilgili zorluklardan bahsedilmekte ve fakat bu hususlar ön plana çıkmamaktadır.

Xiujun Xu tarafından kaleme alınan on birinci bölüm, KYG'nin mevcut düzene alternatif bir platformla kalkınma yardımı sağlayarak uzun süredir geri planda kalmış ülkeler arasında bağlantılar kurmak suretiyle ortak kalkınma hedeflerine odaklandığı görüşünü ortaya koymaktadır.

MEHDİ PARVİZİ AMİNEH, (ED.), ÇİN'İN KUŞAK VE YOL GİRİŞİMİ VE YANSIMALARI: HEGEMONYA KRİZİ VE DEĞİŞEN KÜRESEL DÜZEN, ROUTLEDGE, LONDRA 2023, 314 S.

Yazarlar ABD'nin küresel liderliğinin düşüşünü verili olarak kabul etmektedir. Bu noktada yazarlar, genel olarak Çin'in yükselen gücüne ve kabiliyetine odaklanmaktadır. Song, ekonomik bakış açısıyla KYG'nin Çin için daha yüksek üretkenlik, daha yüksek katma değer ve daha iyi bir iç ekonomiye yol açtığını savunmaktadır.

Buna karşılık Anoushiravan Ehteshami, yedinci bölümde KYG'nin Çin'in ekonomik kalkınmasındaki başarılarının bir sonucu olmaktan ziyade; Çin'in iç ekonomisi için bir kurtarma paketi olup olmadığını sorgulamaktadır. Güçlü bir iç ekonomi, Çin'e yurtdışına yatırım yapma ve küresel meselelerde liderlik etme konusunda daha fazla seçenek sunabilir.

Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ve Yansımaları adlı bu kitap, Pekin yönetiminin KYG'yi başlatmasının ekonomik gerekçelerini vurgulamakta ve KYG projelerinin belirli ülkelerdeki ekonomik faydalarını incelemektedir.

Söz konusu kitap, bazı eksiklikler içerse de genel anlamda Çin'in bu girişimini anlatma ve bu girişiminin nedenleri ile sonuçlarını ülke ve bölge örneklendirmeleriyle ortaya koyma noktasında önemli hususlar barındırmaktadır. Bu sebeple Çin çalışan araştırmacılar açısından okumaya değer bir eser olduğu ifade edilebilir.